

تاریخ دریافت: ۹۰/۱۰/۰۳

تاریخ پذیرش: ۹۰/۱۱/۲۷

بیداری اسلامی مصر و گفتمان رسانه‌ای جهان: تحلیل گفتمان نشریات کشورهای خارجی (۶ بهمن تا ۱۶ اردیبهشت)

حسن بشیر^{۱*}
رامین چابکی^۲
حسین مهربانی فر^۳

۱. دانشیار دانشگاه امام صادق (ع)، تهران، ایران،
۲. دانشجوی کارشناسی ارشد معارف اسلامی و فرهنگ و ارتباطات دانشگاه امام صادق (ع)، تهران، ایران.
۳. دانشجوی کارشناسی ارشد معارف اسلامی و فرهنگ و ارتباطات دانشگاه امام صادق (ع)، تهران، ایران.

چکیده

بیداری اسلامی که از ابتدای سال ۲۰۱۱ میلادی در کشورهای منطقه به اوج خود رسیده، تحولاتی بنیادین را در کشور مصر رقم زده است. تحولات مزبور آن چنان دارای اهمیت بوده که رسانه‌های مختلف جهان (به ویژه مطبوعات) هر یک با توجه به اولویتهای نظام حاکم در کشورهای خود به بازنمایی این رویداد پرداخته و در صدد ایجاد و هژمونیک ساختن گفتمان مورد نظر خود بوده‌اند. در این مقاله با استفاده از روش تحلیل گفتمان به بررسی ۲۱ یادداشت از ۱۵ نشریه مختلف جهان درباره‌ی بیداری اسلامی در مصر از ۲۶ ژانویه ۲۰۱۱ الی ۶ مه ۲۰۱۱: مصادف با ۶ بهمن تا ۱۶ اردیبهشت پرداخته شده و گفتمان‌های غالب هر یک از نشریات مزبور به طور مجزا مورد واکاوی قرار گرفته شده به طوری که در مجموع سه رویکرد گفتمانی مشخص در آنها شناسایی شده است؛ رویکردهایی که حاکی از مسائل کلیدی و در دستور کار قرار گرفتن این نشریات برای مطرح ساختن مسائلی خاص در قبال کشور مصر می باشد.

واژه‌های کلیدی: مصر، بیداری اسلامی، دیپلماسی رسانه‌ای، بازنمایی، تحلیل گفتمان، نشریات غربی، نشریات عربی.

۶۳
دو فصلنامه مطالعات
بیداری اسلامی

بیداری اسلامی مصر و گفتمان رسانه‌ای جهان: تحلیل گفتمان نشریات کشورهای خارجی
حسن بشیر و همکاران

حرکت «بیداری اسلامی» پدیده فراگیری است که در یک سال اخیر در منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا به اوج خود رسیده است. پیروزی انقلاب اسلامی ایران، تأثیر فراوانی بر حرکت مزبور داشته و تصعید آن تا اندازه زیادی به دلیل نفوذ عمیق فکری انقلاب در لایه‌های مختلف اجتماعی جهان اسلام بوده است.

قیام‌های اخیر مسلمانان در شمال آفریقا و خاورمیانه جنبش بیداری اسلامی را وارد مرحله‌ای جدید نمود و جهش توأم با عمق فکری را در میان توده‌های جوامع اسلامی بوجود آورد. این جنبش قیام‌ها و انقلاب‌های متعددی را از ابتدای سال ۲۰۱۱ میلادی تاکنون به وجود آورده است. انقلابهایی که از تونس و علیه رژیم «بن‌علی» آغاز شد و در پی آن حرکت‌های انقلابی و اصلاح طلبانه بسیاری را در میان دیگر کشورها موجب گشت. در این میان کشور مصر به دلیل دارا بودن بعضی شرایط خاص مناسب برای وقوع انقلاب و همچنین به دلیل اهمیت فراوانش در معادلات منطقه، در کانون این خیزش‌ها قرار گرفت آنچنان که سایر کشورها به نظاره تحولات آینده آن نشسته تا بر اساس رخدادهای مصر، اقدامات بعدی خود را تنظیم کنند. (طاهایی، ۱۳۸۹: ۱۵)

این کشور، سالهای متمادی از زمان ریاست جمهوری انورالسادات با معاهده «کمپ دیوید» تا پایان دوره محمد حسنی مبارک به اوج روابط دیپلماتیک خود با آمریکا و اسرائیل رسیده بود و به موازات افزایش این روابط، تعاملات این کشور با ایران، دچار چالشها و موانعی جدی گشت. امروزه با بیداری اسلامی و انقلاب صورت گرفته در مصر، کیفیت روابط این کشور با آمریکا و اسرائیل و متحدانشان، در هاله‌ای از ابهام قرار گرفته و به نوبه خود تهدیداتی را برای منافع آمریکا و اسرائیل در منطقه رقم زده است. این وضعیت به اشکال مختلفی در رسانه‌های کشورهای منطقه (کشورهای عربی)، شرق آسیا، رسانه‌های اروپایی، آمریکایی و همچنین اسرائیلی منعکس شده است. به گونه‌ای که هر کدام از این رسانه‌ها با نگاه به منافع و مصالح نظام حاکم و با توجه به اولویتهای سیاستی خود، در صدد بازنمایی گفتمان‌هایی در این زمینه برآمده که متکی بر برداشت‌های خود از تحولات مزبور می‌باشد.

در واقع، آینده دولت مصر و به دنبال آن روابط دیپلماتیک این کشور با کشورهای مختلف به‌ویژه آمریکا و اسرائیل، عمده توجه نشریات مختلف جهان را به خود معطوف داشته و هر کدام در دیپلماسی رسانه‌ای خود با توجه به اولویتهای فرهنگی و سیاسی خود، به نوعی این وقایع، ریشه‌ها و ابعاد آن را برجسته ساخته و در راستای تغییر نگرش، دیدگاهها و رفتارهای مخاطبان، به شیوه خاصی از چارچوب سازی و گفتمان‌سازی روی

آورده‌اند.

در این نوشتار با استفاده از روش تحلیل گفتمان به بررسی و تحلیل برخی نشریات مهم آمریکا، اروپا و کشورهای عربی پرداخته شده تا از این رهگذر به کشف، شناسایی و طبقه بندی عمده گفتمان‌های مختلف این نشریات در قبال تحولات بیداری اسلامی در مصر، دست یافته و رویکردهای گفتمانی این نشریات را از روزهای آغازین انقلاب به مدت چهارماه مورد واکاوی قرار دهیم.

۱. کلیات:

۱-۱. کشور مصر و اهمیت آن در منطقه

«کشور مصر در شمال قاره آفریقا و در کنار دریای مدیترانه و سرخ قرار دارد. مرزهای این کشور از غرب به لیبی، از شرق به دریاهای مدیترانه و سرخ، از شمال به فلسطین اشغالی و از جنوب به سودان محدود میگردد». (تکیهای، ۱۳۷۵: ۱)

جمعیت ۷۸ میلیونی مصر در سال ۲۰۰۶ بیش از یک چهارم کل جمعیت خاورمیانه را در برمیگیرد. تاریخ باستانی و کهن این کشور و تأثیر قدرتمند آن بر منطقه، معمولاً به باروری و حاصلخیزی دره رود نیل نسبت داده میشود. (Zuhur, 2007: 13)

«این کشور علاوه بر این که از دوران باستان یکی از شاهراه های تجاری دنیا محسوب میشده، در دوران نوین علاوه بر تجارت، صنایع و دیگر فعالیتهای اقتصادی خود را گسترش داده است. این امر در قدرت سیاسی کم نظیر مصر در خاورمیانه تأثیری شگرف داشته است». (سعیدی، ۱۳۹۰: ۴۸)

«موقعیت جغرافیایی و شرایط اقلیمی مصر سبب شده این کشور در منطقه خاورمیانه و قاره آفریقا نقش مهمی ایفا نماید. از موقعیتهای مهم مصر، قرار گرفتن این کشور در منتهی الیه شمال شرقی آفریقا است که قاره آفریقا را به قاره آسیا وصل نموده و در واقع پل ارتباطی بین آسیای غربی و آفریقا و مدیترانه می باشد». (تکیهای، ۱۳۷۵: ۱۲) موقعیت تاریخی کشور مصر در قلب جهان عرب بدین معنی است که آنچه در این کشور رخ دهد، صرفاً در آن باقی نمانده و موج تأثیرات آن به سایر کشورها نیز سرایت خواهد نمود. (McNeely, 2011: 3). از اینرو وضعیت سیاسی این کشور همواره مورد توجه کشورهای دیگر منطقه و همچنین کشورهای اروپایی و آمریکا به ویژه در سده معاصر بوده است.

مصر در زمان جنگ جهانی اول، با این که قسمتی از امپراطوری عثمانی محسوب میشد، به اشغال بریتانیای کبیر درآمده و به جنگ کشانده شد. کشانده شدن مصر در جنگ و حضور نیروهای خارجی در کشور، نتایجی از جمله جهش ناگهانی صنعت و پیدایش طبقه کارگر به معنای واقعی کلمه و بیداری مردم این کشور بود (نجاتی، ۱۳۶۵). «پس از

جنگ جهانی اول، مصر به صورت کشوری نیمه مستقل که رژیم ملی گرا و سکولار آن را اداره میکرد، ظهور نمود. در آن زمان، میلیونها مصری، خواستار استقلال شدند و سرانجام پس از اعتراضات گسترده، بریتانیا مجبور به پذیرش هیئت مذاکره کننده برای استقلال شد. جنبش مزبور انقلابی ملی بود که منجر به پیروزی در برابر استعمارگران خارجی در سال ۱۹۲۲ و اعلام استقلال مصر به وسیله انگلیس شد. (موثقی و زاهدی، ۱۳۹۰: ۳۰۸) در نهایت «استقلال رسمی مصر در سال ۱۹۳۶ که ملک فؤاد اول به سلطنت رسید، حاصل شد. در سال ۱۹۵۲ با کودتای افسران جوان ارتش، رژیم جمهوری جایگزین رژیم سلطنتی گردید. پس از کودتا، ابتدا سرلشکر محمد نجیب و سپس در سال ۱۹۵۶ جمال عبدالناصر، رهبری این کشور را برعهده گرفتند. با مرگ ناگهانی ناصر در سال ۱۹۷۰، انورالسادات به ریاست جمهوری رسید... و در این زمان، مصر به یکی از حامیان مهم منافع آمریکا در منطقه تبدیل گشت. پس از ترور انورالسادات توسط خالد اسلامبولی، حسنی مبارک جانشین وی گردید». (فلاحزاده، ۱۳۸۳: ۳۷)

«حسنی مبارک در اکتبر ۱۹۸۱ به ریاست جمهوری مصر رسید. برخلاف دوران عبدالناصر، حزب سیاسی (حزب دموکراتیک ملی) که مبارک از آن جهت توجیه و پی ریزی حکومت خود بهره می جست، هیچ پیروی در میان مردم نداشت. همچنین در انتخابات به نتایجی دست پیدا میکرد که هیچکس آن را باور نداشت که این امر رفته رفته انگاره دیکتاتور بودن حکومت را ذهن مردم مصر تقویت نمود». (حافظیان، ۱۳۸۹: ۳۴ و ۳۵). این مسأله علاوه بر بسیاری از مسائل دیگر، یکی از عوامل مهم و مؤثر در جریان بیداری اسلامی در این کشور می باشد.

«در حال حاضر، سه جریان اصلی در عرصه سیاسی مصر حضور دارند که عبارتند از: حزب دموکراتیک ملی، اسلامگرایان (عمدتاً اخوان المسلمین) و جریان ملی گرا و سکولار لیبرال (حزب الوفد جدید، حزب الغد و التجمع با حضور چهره هایی مانند البرادعی، محمد حسنین هیکل و ایمن نور با شعار انتخابات آزاد و اصلاح قانون اساسی)». (سردارنیا، ۱۳۹۰: ۱۱۶)

۲-۱. بیداری اسلامی و انقلاب مصر

باید توجه داشت که انقلاب یک معنای خاص و در عین حال دقیقی دارد و به هر حرکتی، عنوان انقلاب اطلاق نمیشود. «انقلاب دگرگونی بنیادی در همه زمینه های اجتماعی، اخلاقی، اقتصادی، حقوقی و به ویژه سیاسی است، نسبت به آنچه پیش از انقلاب، پابرجا و استوار بوده است و این دگرگونیها همیشه با سرنگونی نظام حاکم پیش می آید و کمتر با آرامش همراه بوده و اغلب با کارهای خشونت آمیز، ویرانگری

و خونریزی‌ها همگام می‌باشد». (ابوالحمد، ۱۳۵۸: ۳۶۴؛ به نقل از آقارب پرست و مهربانفر، ۱۳۹۰: ۱۶۳)

با اندکی دقت در تحولات اخیر مصر و قیام صورت گرفته در آن، میتوان متوجه شد که آنچه در آن رخ داده است، از جنس انقلاب میباشد. در واقع، انقلاب مصر که از ۲۵ ژانویه ۲۰۱۱ (۵ بهمن ۱۳۸۹) در کشور مصر آغاز شده بود، منجر به این شد که در ۱۱ فوریه ۲۰۱۱، رئیس‌جمهور حسنی مبارک پس از ۲۹ سال در مسند قدرت، از ریاست جمهوری استعفا دهد. شارپ معتقد است که قیام مردمی و مسالمت‌آمیز در مصر به مدت ۱۸ روز گسترش یافت و نهایتاً مبارک را وادار نمود تا قدرت را به نظامیان بسپارد. (Sharp, 2011)

در بحث از علل انقلاب ۲۰۱۱ مصر و ریشه‌های آن اغلب توضیح و تبیین‌ها که از سوی رسانه‌های مختلف جهان ارائه می‌شوند، از الگویی واحد پیروی می‌کنند که عبارت است از: مقصر دانستن رکود اقتصادی، فقر، نابرابری، فساد و بیکاری. این رویه از تعیین عوامل تأثیرگذار در قیام اخیر مردم مصر، تبیین رایج و معمول در این خصوص که تأکید می‌کند مصریها، شکایتها و دردهای مشترکی با تونس‌یها که آنها را نیز به خیابانها کشید، داشتند. دردهایی از قبیل افزایش قیمت غذا، فقر، بیکاری و قانون اقتدارگرایانه که معترضین عمومی را به سرعت و حتی به طرز وحشیانه‌ای خاموش نگه میداشت. (Korotayev and Zinkina, 2011) طیف وسیعی از این رسانه‌ها (آنگونه که در تحلیل گفتمان نشریات نیز شاهد هستیم)، دموکراسی‌طلبی را ریشه این انقلاب دانسته و حتی صراحتاً بیان داشته‌اند که این انقلاب، انقلابی لائیک است و هیچگونه ارتباطی با انقلاب اسلامی ایران و بیداری اسلامی ندارد.

اما آنچه که از شعارها و نمادها (مثلاً الله اکبر)، نماز خواندن در خیابان، برگزاری نماز جمعه، نقش تشکل‌های اسلام‌گرا چون اخوان المسلمین در هدایت این قیام، گشایش گذرگاه رفح میان مصر و نوار غزه بر اثر فشار مردم و از همه مهمتر موضعگیری‌های ضد اسرائیلی و آمریکایی مردم مصر (که نمونه آن را در حمله به سفارت اسرائیل در ۹ سپتامبر ۲۰۱۱، میتوان شاهد بود)، در مصر دیده می‌شود، از دورنمایه اسلامی قیام مردم مصر حکایت دارند. در حقیقت با توجه به نشانه‌های فوق و قرائن بسیار دیگر می‌توان گفت بیداری اسلامی که عبارت است از ترک انفعال و رجعت به آموزه‌های اصیل شریعت اسلام و قیام علیه مستکبرین برای استیفای حقوق و آزادی‌های غصب شده در کشور مصر به ظهور و بروز رسیده است. (سعیدی، ۱۳۹۰: ۸۶-۸۲)

بیداری اسلامی در مصر، تنها محدود به مخالفت سیاسی نبوده بلکه این جریان، از

طرفداران خود در میان شهروندان عادی، معلمین، متخصصین، کارمندان دولت و نیروی نظامی برخوردار است. (Zuhur,2007:14)

همچنین با توجه به مطالعه صورت گرفته توسط «رودی جعفر»^۱ که در آن، ابعاد تاریخی، عقیدتی، ایدئولوژیکی و سیاسی جنبش های اسلامی در هر دو کشور ایران و مصر بررسی شده است، میتوان به ارتباط انقلاب اسلامی ایران و تحركات بیداری اسلامی در مصر پی برد. وی چنین نتیجه می گیرد که هر دو کشور به دنبال این بوده اند که انقلابی اسلامی و مردمی راه انداخته و حکومت را سرنگون نمایند. اگرچه تنها یکی از این دو کشور (ایران با پیروزی انقلاب اسلامی علیه رژیم پهلوی) تا کنون به موفقیت تام دست یافته است. در هر صورت اهداف نهایی اسلام گراها در مصر برقراری دولت اسلامی است. (Jaafar,2004)

با ظهور جریان بیداری اسلامی، فصل جدیدی در روابط مصر با کشورهای منطقه به ویژه جمهوری اسلامی ایران و نیز اسرائیل و در سطح جهانی با آمریکا و اروپا به وجود خواهد آمد که قطعاً مورد توجه رسانه های مختلف جهان می باشد.

۱-۳. دیپلماسی رسانه ای

امروزه رهبران کشورها برای پیشبرد مذاکرات و اجرای سیاست خارجی کشور خویش، به طرز گسترده ای از رسانه های نوین جهانی به عنوان یک ابزار استفاده می کنند. «دیپلماسی رسانه ای» مناسب ترین مفهوم برای تحلیل این کاربری هاست. از این دیدگاه دیپلماسی رسانه ای کاربری رسانه ها برای ایجاد و پیشبرد فعالیت های منطقه ای و بین المللی و سیاست خارجی توصیف می شود. (خرازی، ۱۳۸۸: ۱۱۰). «دیپلماسی رسانه ای کاربری رسانه ها توسط رهبران است به منظور ابراز علاقه به مذاکرات، ایجاد اعتماد و بسیج پشتیبانی افکار عمومی از سیاست ها و همکاری های بین المللی». (Giloba,2002؛ به نقل از خرازی، ۱۳۸۸: ۱۱۱)

دیپلماسی رسانه ای به صورت عام، به معنای به کارگیری رسانه ها برای تکمیل و ارتقای سیاست خارجی است. راما پراساد آن را به عنوان نقشی تعریف کرده که رسانه ها در فعالیت های دیپلماتیک میان کشورها بازی می کنند. (سیلان اردستانی، ۱۳۸۳: ۵۶) دیپلماسی رسانه ای در سیاست خارجی هر کشور به دو صورت تحقق می پذیرد :

الف. با مدیریت سازمان های دیپلماتیک رسمی کشور؛

ب. به صورت خودجوش توسط خود رسانه ها و مطبوعات و در راستای سیاست

۱. Rudy Jaafar: وی دکترای حقوق و دیپلماسی از دانشگاه تافتس می باشد. تحقیقات وی سیاست بین المللی خاورمیانه با تأکید ویژه بر منطقه خلیج فارس را دربر میگیرد.

کلان کشور.

در شیوه نخست، دولت‌ها اقدام به تأسیس رسانه‌های ویژه دیپلماسی می‌کنند یا این‌که رسانه‌های موجود را به انجام اقداماتی در راستای سیاست‌های خارجی خود موظف می‌کنند. در نوع دوم با سانسور خبرها، محدود کردن خبرنگاران و غیره در حوزه‌های خارجی به منویات خود دست می‌یابند. در این شیوه برنامه‌ریزی دستگاه حاکمه برای هماهنگی تمامی بخش‌ها با رسانه‌ها ضروری است و در صورت عدم برنامه‌ریزی شکست آن قطعی خواهد بود. (رضائیان، ۱۳۸۷: ۸۵) فرماندهان جنگ رسانه‌ای، کارشناسان عملیات روانی و متخصصان تبلیغاتی و کارگزاران رسانه‌ای بین‌المللی هستند. اما سربازان دیپلماسی رسانه‌ای را به ظاهر نویسندگان، خبرنگاران، مفسران، تولیدکنندگان خبری و مطبوعاتی تشکیل می‌دهند. (ضیائی‌پور، ۱۳۸۷)

هدف از دیپلماسی رسانه‌ای به‌عنوان مکمل و ارتقا دهنده سیاست خارجی در عملیات روانی فراملی، ایجاد تنفر و دشمنی نسبت به حاکمیت کشور هدف، اعمال فشارهای سیاسی، فرهنگی و نظامی کشورهای دیگر علیه کشور هدف، ایجاد رغبت و علاقه در شهروندان کشور هدف نسبت به کشور مهاجم و مشروعیت‌بخشی و توجیه اعمال کارگزاران جنگی است. (رضائیان، ۱۳۸۷: ۸۶)

در مجموع می‌توان گفت دیپلماسی رسانه‌ای هدف مشخص و معینی را در یک بسته‌بندی محدود دنبال می‌کند. این هدف می‌تواند تأیید یک حرکت سیاسی، مخالفت با انعقاد یک قرارداد، اعلام آمادگی برای مذاکره یا هر جایگزین سیاسی دیگر باشد که برای پردازش و اجرای آن، رسانه وارد عمل می‌شود. (اسماعیلی، ۱۳۸۸: ۷۱)

بدیهی است که دولت‌ها در دیپلماسی رسانه‌ای خود در قبال دیگر کشورها، از تکنیک‌های تبلیغاتی و ارتباطی متنوع و گسترده‌ای بهره می‌جویند. این مهم را در دیپلماسی رسانه‌ای دول مختلف در قبال بیداری اسلامی و انقلاب مصر به اشکال گوناگون و متنوعی شاهد هستیم. این تکنیک‌ها در قالب نظریات برجسته‌سازی، چارچوب‌سازی و بازنمایی به خوبی قابل تبیین می‌باشند.

از این‌رو در این مقاله، تلاش شده تا با استفاده از این نظریات، گفتمان نشریات خارجی و رویکردهای مختلف آن‌ها به بیداری اسلامی و انقلاب مصر مورد تحلیل و بررسی قرار گیرد.

۱-۴. نظریه برجسته‌سازی:

یکی از رایجترین رویکردها در مطالعه اثرات رسانه‌ها که در اوایل دهه هفتاد پدیدار شد، با عنوان «اثر برجسته‌سازی» رسانه‌های توده‌ای مطرح است. (Donsbach, 2008: 145) «برجسته‌سازی فراگردی است که طی آن، رسانه‌های جمعی اهمیت نسبی موضوعات مختلف را به مخاطب انتقال می‌دهند». (علیزاده و فتحینیا، ۱۳۸۵: ۱۴۵) «در واقع، رسانه‌های خبری با ارائه اخبار، موضوعاتی را که عامه مردم راجع به آن فکر میکنند، تعیین می‌نمایند». (سورین و تانکارد، ۱۳۸۸: ۳۲۶)

«نظریه برجسته‌سازی در سال ۱۹۷۲ میلادی توسط «مکسول مک کامبز»^۱ و «دونلد شاو»^۲ در قالب مطالعه سیستماتیک ایشان در مورد نقش رسانه در مبارزه انتخاباتی ریاست جمهوری ۱۹۶۸ میلادی در «چپل هیل»، کارولینای شمالی مطرح شد». (ایرانی پورنظری، ۱۳۸۸: ۸۳) «ایشان این نکته را عنوان کردند که رسانه‌ها با بزرگ نمودن و اولویت‌دهی به برخی از موضوعات و گنجاندن موضوع مورد نظر در تیتر و صفحه اول، ذهن مخاطب را به سمت موضوعی خاص سوق داده و بر اولویت‌های مخاطب تأثیر می‌گذارند». (کیا و کریم فرد، ۱۳۸۳: ۳۲)

در مجموع میتوان گفت دو فرض اساسی، زمینه بسیاری از تحقیقات در مورد برجسته‌سازی به شمار می‌روند: ۱. مطبوعات و رسانه‌ها واقعیت را منعکس نمی‌کنند؛ بلکه آن را تصفیه نموده و بدان شکل می‌دهند؛ ۲. تمرکز رسانه‌ها بر اندکی از مسائل و موضوعات، منجر می‌شود که عموم مردم آن مسائل را مهم تر از سایر مسائل موجود تلقی کنند. یکی از شاخص‌ترین جنبه‌ها در مفهوم نقش برجسته‌سازی ارتباطات جمعی، قاب زمانی برای این پدیدار است. علاوه بر این، رسانه‌های مختلف قابلیت‌های برجسته‌سازی متفاوتی دارند. نظریه برجسته‌سازی در کمک به ما جهت درک نقش فراگیر رسانه‌ها (به عنوان مثال در نظام‌های ارتباطات سیاسی) بسیار مناسب به نظر می‌رسد. www.utwente.nl: سایت دانشگاه توونتی)

دنيس مک کویل موفقیت فرایند برجسته‌سازی را مدیون سه اولویت می‌داند:

۱. اولویت سیاسی، ۲. اولویت رسانه‌ها و ۳. اولویت مردم (عموم) (McQuail, 2000) که با توجه به آنچه گفته شد، اولویت رسانه‌ها هم بر اولویت سیاسی و هم بر اولویت مردم تأثیر دارد. مفهوم زمینه چینی در این بین، از جایگاه خاصی برخوردار بوده و موجب افزایش تأثیر رسانه‌ها بر مخاطب و مهیا نمودن راه برای پذیرش آسان پیام

1. Agenda setting
2. McCombs
3. D. Shaw

میشود (ویندال. اس و سیگ نیتز بی، ۱۳۷۶: ۳۵۳)

«بخش عمده پژوهش‌های برجسته‌سازی حاکی از آن است که مطبوعات چونان آینه منعکس‌کننده واقعیت‌های جامعه نیستند. از نظر لیپمن^۱ مطبوعات مانند نورافکن هستند و هنگام نورافشانی ممکن است تحت تأثیر گروه‌هایی که منافع خاصی در یک موضوع دارند، شبه رویدادهایی که برای جلب توجه آفریده شده‌اند و عادات و سنن خاص روزنامه‌نگاران، قرار گیرند». (سورین و تانکارد، ۱۳۸۸: ۳۵۹)

مطالعات برجسته‌سازی از همان ابتدا بیشتر متوجه مسائل سیاسی و اولویت‌هایی که رسانه‌ها در این مسائل پیش روی عموم قرار می‌دادند، بوده است. آزمون‌ها و تحلیل‌های تجربی مک‌کامبز و شاو، که در آن با استفاده از تحلیل محتوا روزنامه‌های محلی چون نیویورک تایمز، تایمز، نیوزویک و... به سنجش مسائل کلیدی مطبوعات و آنچه که مردم به آن می‌اندیشند و مسأله محوری ایشان است،

نیز اهمیت اولویت‌دهی سیاسی توسط رسانه‌ها (به‌ویژه مطبوعات) و تأثیرگذاری شدید آن بر عموم را برای ما روشن می‌سازد. (Donsbach, 2008: 146)

۱-۵. نظریه چارچوب‌سازی:

«مک‌کامبز، چارچوب‌سازی را نسخه‌پالایش شده برجسته‌سازی می‌داند. از این دیدگاه، چارچوب‌سازی به معنای برجسته‌ساختن برخی جنبه‌های یک موضوع از طریق شیوه‌های مختلف ارائه موضوع و در نتیجه تغییر رفتارهای مردم در قبال آن است. او این پدیده را سطح دوم برجسته‌سازی مینامد.» (شیفل و تیوکسبری، ۲۰۰۷: ۱۵؛ به نقل از فرقانی و احمدی، ۱۳۹۰: ۷۰)

در مجموع میتوان گفت که چارچوبها، ساختارهای شناختی اساسی و بنیادی بوده که کیفیت ارائه و ادراک واقعیت را تعیین و به فرد در جهت تفسیر دنیای پیرامونش کمک می‌کنند. از این‌رو چارچوب‌فهم و ادراک ما را از واقعیت تحت تأثیر قرار می‌دهند. با توجه به این مهم، در قلمرو مطالعات و پژوهش‌های ارتباطی، میتوان بیان داشت که چارچوب‌سازی به معنای این است که رسانه‌ها نه آینه‌ای برای انعکاس واقعیت، بلکه سازنده واقعیت و شکل‌دهنده به آن هستند. (مهدی‌زاده، ۱۳۸۹: ۸۱)

«رابرت انتمن^۲ (۱۹۹۳) تأکید کرد که چارچوب‌ها برای جلب توجه افراد به برخی عناصر و توجه نکردن به برخی عناصر دیگر به کار می‌روند. او همچنین بر این باور است

1. Walter Lippman
1. Framing Theory
2. Robert Entman

که شیوه چارچوب‌گذاری یک موضوع باید مشخص کند مردم چگونه می‌توانند موضوعی را درک و ارزیابی کنند.» (فرقانی و احمدی، ۱۳۹۰: ۷۰)

به‌طور خاص، شیفل^۱ (۱۹۹۹)، چارچوب‌های رسانه‌ها و چارچوب‌های مخاطب را از یکدیگر متمایز ساخت. بر مبنای این دو مفهوم گسترده‌تر، او چهار فرایند را که حوزه‌های تحقیق چارچوب‌سازی را طبقه‌بندی نموده و روابط میان آنها را طرح‌ریزی می‌کند، مشخص نموده و از هم تمیز می‌دهد و یک مدل فرایندی پیشنهاد می‌دهد (-Dons bach, 2008: 1862). طبق الگوی شیفل، چهار فرایند چارچوب‌سازی مرتبط به هم وجود دارد: نخست، برساخت و استفاده از چارچوب‌های رسانه‌ای توسط روزنامه‌نگاران و دیگر کارکنان سازمان‌های خبری که تحت فشار منظم منابع، ارزشها و زوایای خبری برای گزارش رویدادها هستند. دوم، انتقال گزارشهای خبری متناسب با چارچوب‌های رسانه‌ای به مخاطب؛ سوم، پذیرش این چارچوب‌ها به وسیله مخاطبان و چهارم عبارت است از پیامد چارچوب‌سازی رسانه‌ها برای نگرش‌ها، دیدگاه‌ها و رفتار مخاطبان. (شیفل، ۱۹۹۹: ۱۰۶ و ۱۰۷؛ به نقل از مهدی‌زاده، ۱۳۸۹: ۸۲)

۱-۶. بازنمایی:

مفهوم بازنمایی و امدار آثار استوارت هال^۲ است و از خلال آنها به ایده‌ای اساسی و بنیادی در مطالعات فرهنگی و رسانه‌های مبدل شده است. بازنمایی از نظر هال، به همراه تولید، مصرف، هویت و مقررات، بخشی از چرخه فرهنگ می‌باشد. او مطرح ساخت که بازنمایی، معنا و زبان را به فرهنگ ربط می‌دهد» (سروی زرگر، ۱۳۹۰: ۳۴ و ۳۵). وی بازنمایی را استفاده از زبان برای بیان چیزهای معنادار درباره جهان پیرامونمان می‌داند. همچنین بازنمایی از نظر وی بخشی اساسی از فرایندی است که به واسطه آن، معنا بین افراد یک فرهنگ، تولید و مبادله می‌شود. در این نگاه، فرهنگ چیزی جز معانی مشترک نیست و زبان ابزاری است که ما از طریق آن می‌توانیم عمل معناسازی را انجام دهیم. (کاظمی و ناظر فصیحی، ۱۳۸۶: ۱۳۹). از دید استوارت هال، ما جهان را از طریق بازنمایی می‌سازیم و بازسازی می‌کنیم. وی رسانه‌ها را بخشی از «سیاست معناسازی» تعریف نموده و بر این باور است که رسانه‌ها به رویدادهای واقعه در جهان، معنا می‌دهند. هال بیان می‌دارد که رسانه‌ها واقعیت را تعریف می‌کنند و به جای آن‌که صرفاً به انتقال معناها موجود پردازند، از خلال گزینش و عرضه و سپس بازتولید و صورت‌بندی مجدد آن رویداد، برای آنها معنا می‌آفرینند. از آن‌جا که هر واقعیتی از معانی

1. Scheufele
 2. Stuart Hall

مختلفی برخوردار است، رسانه‌ها با تکیه بر قدرتی که دارند، تصمیم می‌گیرند که به هر رویدادی چه معنایی ببخشند. (ویلیامز، ۱۳۸۶: ۱۷۶؛ به نقل از ساعی، ۱۳۸۹: ۱۱۹ و ۱۲۰) «کلیشه‌سازی» و «طبیعی‌سازی»، دو استراتژی مهم در بازنمایی هستند. کلیشه‌سازی فرایندی است که بر اساس آن جهان مادی و جهان ایده‌ها در راستای ایجاد معنا، طبقه‌بندی می‌شود تا مفهومی از جهان شکل گیرد که منطبق با باورهای ایدئولوژیکی بوده و در پس‌پشت کلیشه‌ها قرار گرفته‌اند. از سوی دیگر، طبیعی‌سازی به فرایندی اطلاق می‌شود که از طریق آن، ساختهای اجتماعی، فرهنگی و تاریخی به صورتی عرضه می‌شوند که گویی اموری آشکارا طبیعی هستند. طبیعی‌سازی به شکل ضمنی، دارای کارکردی ایدئولوژیک است. مفهوم طبیعی‌سازی در آثار رولان بارت ذیل عنوان اسطوره‌سازی مطرح شده است. (گیویان و سروی زرگر، ۱۳۸۸: ۱۵۲)

ادوارد سعید بیان میدارد که بازنمایی تنها بر حسب موضوع مشترک تعیین و تعریف نمی‌شود، بلکه تاریخ، سنت و جهان‌گفتمانی در زمینهای خاص نیز در آن دخیل است. بازنمایی آفریده‌نویسندگان، روشنفکران، هنرمندان، تحلیلگران، گزارشگران، سیاحان، سیاستمداران و دیگرانی است که در صورت‌بندی‌های گفتمانی مشابه کار می‌کنند. آن‌طور که سعید خاطر نشان میکند، بازنمایی‌ها معمولاً با هدف، منطبق با گرایش خاص، در یک زمینه تاریخی، فکری و حتی اقتصادی خاص عمل می‌کنند. به دیگر بیان، بازنمایی‌ها اهدافی دارند، آنها اغلب کارسازند و با اقتضائات خاص فرهنگی، حرف‌های، ملی، سیاسی و اقتصادی دوران خود متناظرند. (پیرنجم‌الدین و مرندی، ۱۳۸۹: ۸۶) از این‌رو بازنمایی فرهنگی و رسانه‌ای امری خنثی و بی‌طرف نبوده و آمیخته به روابط و مناسبات قدرت، جهت تولید و اشاعه معانی مرجح در جامعه است. این مهم پیوند گفتمان و بازنمایی را هر چه بیشتر برای ما روشن می‌سازد. در واقع گفتمان شیوه خاص بازنمایی «خود» و «دیگری» و روابط بین آنهاست. یک گفتمان مجموعه‌ای از عبارات است که زبانی برای صحبت کردن درباره نوع خاصی از دانش درباره یک موضوع ارائه می‌کند. (مهدیزاده، ۱۳۸۷: ۱۶ و ۲۹)

در ادامه با بهره‌گیری از روش تحلیل گفتمان به دنبال اقتباس کیفیت بازنمایی ابعاد بیداری اسلامی مصر در نشریات کشورهای اروپایی، آمریکا، اسرائیل، کشورهای عربی و شرق آسیا هستیم. نشریاتی که هر کدام به دنبال چارچوب‌سازی نوع خاصی از باورها و نگرشها در مورد سه مسأله مهم «ریشه‌های انقلاب مصر»، «آینده حکومت مصر» و «روابط دیپلماتیک این کشور»، می‌باشند و طبیعتاً در این راستا به برجسته‌سازی پاره‌ای از مسائل و اخبار پرداخته و آنها را در دستور کار خود قرار می‌دهند.

۷-۱. تحلیل گفتمان:

«تحلیل گفتمان روشی میان رشته‌ای است که در اواسط دهه ۶۰ تا اواسط دهه ۷۰ در پی تغییرات گسترده علمی در رشته‌هایی چون انسان‌شناسی، قوم‌نگاری، جامعه‌شناسی خرد، روان‌شناسی ادراکی و اجتماعی، شعر، معانی بیان، زبان‌شناسی، نشانه‌شناسی و در کل رشته‌های علوم اجتماعی و انسانی علاقه‌مند به مطالعات نظام‌مند ساختار و کارکرد و فرایند تولید گفتار و نوشتار ظهور کرده است. اصطلاح تحلیل گفتمان، اولین بار در مقاله-ای از «زلیک هریس»^۱، زبان‌شناس معروف انگلیسی، به کار رفته است.» (گودرزی، ۱۳۸۸: ۷۷)

برای تحلیل گفتمان تعاریف گوناگونی مطرح کرده‌اند که از جمله می‌توان به تعریف فرکلاف در این زمینه اشاره کرد: تحلیل گفتمان «چگونگی تبلور و شکل‌گیری معنا و پیام واحدهای زبانی را در ارتباط عوامل درون‌زبانی (زمینه متن) واحدهای زبانی، محیط بلافصل زبانی مربوطه و نیز کل نظام زبانی و عوامل برون‌زبانی (زمینه اجتماعی، فرهنگی و موقعیتی) بررسی می‌کند.» (فرکلاف، ۱۳۷۹: ۸)

«شیفرین و استابز نیز تعریفی مشابه را از تحلیل گفتمان ارائه کرده‌اند که عبارت است از بررسی و مطالعه نظام فراجمله‌ای عناصر زبانی.» (گودرزی، ۱۳۸۸: ۷۷)

می‌توان برای تحلیل گفتمان چهار مکتب تحقیقی اصیل در نظر گرفت: ۱. نظریه عمل گفتار که توسط ویتگنشتاین و سیرل مطرح شده است، ۲. نظریه انسجام که ون داین یکی از نمایندگان آن است، ۳. تجزیه و تحلیل مکالمه که توسط روش‌شناسان مردمی به کار گرفته شده است، ۴. نهضت پسا ساختارگرایی تحلیل گفتمان که توسط فوکو مطرح شده است. (بهرامی کمیل، ۱۳۸۸: ۱۷۵)

در مجموع می‌توان گفت در زمینه تحلیل گفتمان بحث‌های مختلفی ارائه شده و از طرف دیگر شیوه اجرایی روشن از چگونگی این تحلیل که بتواند به مثابه یک قالب و چارچوب مشخص مورد استفاده قرار گیرد، هنوز به طور کامل مطرح نشده است. در مقاله حاضر تلاش شده است با تکیه بر مطالعات مرتبط با گفتمان، «روش عملیاتی تحلیل گفتمان» (پدام)^۲، به عنوان شیوه پیشنهادی عملی مورد استفاده قرار گیرد. این شیوه بر دو پایه تحلیل لایه‌های «سطح» و «عمق» در پنج بعد «سطح-سطح» «سطح-عمق» «عمق-سطح» «عمق-عمق» که خود به دو بخش عمیق و عمیق تر تقسیم می‌گردد استوار است. در «سطح سطح» یا بالاترین لایه متن، شکل بیان یا نمود گفتمان را می‌توان جستجو

1. Zelic Harris (1952)
2. Practical Discourse Analysis Method (PDAM)

کرد. «عمق سطح» عمیق‌ترین لایه سطحی متن است که «محتوای بیان» را ارائه می‌کند. در «سطح عمق» یعنی بالاترین سطح از عمق متن، محتوای مشخص متن قرار دارد. انتخاب حوادث خبری یا موضوعات مطرح شده در متن و دلیل این انتخاب در این لایه از متن واقع شده است. در عمیق‌ترین لایه یک متن، ساختارهای کلان واقع شده‌اند. محتوای گفتمان، نقش و کارکرد اجتماعی متن و نقش آن در فرهنگ و دانش اجتماعی - فرهنگی مخاطب و سرانجام ساختارهای فرهنگی، اجتماعی و حتی تاریخی، در برگرفته متن از جمله ساختارهای کلانی هستند که شکل دهنده این عمیق‌ترین لایه متن یعنی «عمق عمق» محسوب شوند. (بشیر و حاتمی، ۱۳۸۸: ۱۰۰)

سه مرحله «سطح - سطح» و «عمق - سطح» و «سطح - عمق» به شکل سه محور اساسی زیر مطرح شده‌اند: ۱. برداشت از اصل متن؛ ۲. جهت‌گیری و گرایش متن؛ ۳. تحلیل توجیهی با توجه به سایر گرایش‌های متن (بشیر، ۱۳۸۵). به عبارت دیگر، متن به‌عنوان یکی از بخش‌های اصلی تحلیل باید مورد توجه و مطالعه جدی قرار گیرد. در مرحله بعد، جهت‌گیری‌ها و گرایش‌های متن به شکل جزئی و کلی و با توجه به لایه‌های سطحی و عمیق متن در سطوح مختلف مورد توجه، مطالعه و ارزیابی قرار می‌گیرد.

«مرحله «عمق - عمق» در این شیوه تحلیل پیشنهادی شامل دو مرحله است: مرحله عمیق و مرحله عمیق‌تر که اولی برای مرحله نسبتاً کلان عمق عمق و دومی برای مرحله کاملاً کلان عمیق متکی بر ساختارها و اطلاعات مرتبط فرهنگی، سیاسی، اجتماعی، دینی و تاریخی خواهد بود». (بشیر و حاتمی، ۱۳۸۸: ۱۰۱)

مجموع پنج مرحله مزبور که در نهایت با یک نگاه فرامتنی و با استفاده از اطلاعات مرتبط سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و دینی صورت می‌گیرد تشکیل دهنده تحلیل گفتمانی مورد نظر خواهد بود.

«با چنین شیوه‌ای می‌توان اطمینان یافت که با هر مرحله از شیوه پیشنهادی، بخشی از معنا در حلقه‌های مختلف روشن شود و در نهایت در مرحله پایانی تحلیل گفتمان حلقه‌های مزبور معنایی مزبور معنای کامل را البته بر پایه برداشت‌ها و قرائت خواننده، ارائه دهد.» (همان: ۱۰۲)

۲- مورد کاوی:

در این پژوهش، تعداد ۲۱ یادداشت از ۱۵ نشریه معتبر در کشورهای مختلف در فاصله زمانی ۲۶ ژانویه ۲۰۱۱ تا ۶ مه ۲۰۱۱ (۶ بهمن ۱۳۸۹ تا ۱۶ اردیبهشت ۱۳۹۰) را که با موضوع تحولات اخیر مصر مرتبط بوده، به صورت نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شده و مورد تحلیل و بررسی قرار می‌گیرد.

۲-۱- تحلیل گفتمان یادداشت‌های نشریات مختلف بر پایه سه مرحله اول تا سوم

جمع‌بندی سه مرحله اول برای «سطح سطح» (برداشت از اصل متن)، «سطح عمق» (جهت‌گیری و گرایش متن) و «عمق سطح» (تحلیل توجیهی با توجه به سایر گرایش‌های متن) در جدول شماره (۱) نشان داده شده است

جدول ۱- جمع‌بندی سه مرحله اول تحلیل گفتمان یادداشت‌ها بر طبق نام نشریه، محل و زمان انتشار

ردیف	نشریه و محل انتشار	عنوان مطلب	برداشت از اصل متن	جهت‌گیری و گرایش متن	تحلیل توجیهی با توجه به سایر گرایش‌های متن
۱	القدس العربی، محل نشر: انگلستان تاریخ نشر: ۲۶ ژانویه ۲۰۱۱ (۶ بهمن ۱۳۸۹)	آغاز انقلاب قیل مصری	موارد زیر در مقام مقایسه با دیگر کشورهای عربی می‌توانند از عوامل انفجار در مصر تلقی شوند: نبود اصلاحات سیاسی، زیادعروی نیروهای امنیتی در سرکوب شهروندان، گسترده شدن شکاف میان ثروتمندان و فقرا	انقلاب مصر حاصل آزادی‌خواهی و فشار اقتصادی است	اسلام‌خواهی جزء ریشه‌های انقلاب مصر نمی‌باشد
۲	ایل سوله، محل نشر: ایتالیا تاریخ نشر: ۲۴ آور، ۵ فوریه ۲۰۱۱ (۱۶ بهمن ۱۳۸۹)	نه راه‌حل ترکیه و نه راه‌حل عراقی	چنانچه مبارک سرتکون شود، اخوان المسلمین قدرت را به دست خواهند گرفت. در این سناریو قدرتی که به اخوان نسبت داده می‌شود یا قدرت چندشبی که توسط امام خمینی «ره» ایجاد شده بود، قابل قیاس است.	تأثیرپذیری اخوان المسلمین از نهضت امام خمینی	اخوان المسلمین، دولت مردان آینده مصر
۳	منبع: الخليج، محل نشر: شارجه، تاریخ نشر: ۱۵ فوریه ۲۰۱۱ (۲۶ بهمن ۱۳۸۹)	بازنگری‌ها بی‌به رویکرد پس از مبارک	این «فیلز بوک» نبود که آن‌ها را به شرکت در انقلابی برانگیخت که خیلی‌ها آن را «انقلاب جوانان فیس‌بوک» توصیف کردند «فیس‌بوک» شعاعور کننده انقلاب نبود و فقط جوانان و مردان نبودند که تنور آن را روشن نگه داشتند، بلکه ملت مصر از تمامی قشرها و گروه‌های سنی و مسلمان و مسیحی و فقیر و ثروتمند در آن شرکت کردند.	انقلاب مصر حاصل تلاش تمامی اقشار	شبکه‌های اجتماعی عامل اصلی انقلاب مصر نمی‌باشند
۴	منبع: ماینتیجی، محل نشر: ژاپن، تاریخ	خاورمیانه به کجا	علت انقلاب مصر ناشی از افزایش ناراضیاتی جوانان نسبت به نظام دیکتاتوری در این کشورها بوده است.	انقلاب مصر حاصل ناراضیاتی مردم از	استبداد ستیزی عامل اصلی انقلاب مصر

	نشر: ۱۴ فوریه ۲۰۱۱ (۲۵ بهمن ۱۳۸۹)	می‌رود؟	دیکتاتوری	
۵	النهار، لبنان ۷ مارس ۲۰۱۱ (۱۶ اسفند ۱۳۸۹)	فرگیری امریکایی - ایرانی بر انقلاب‌ها	تقابل دیدگاه آمریکا با ایران بر سر مسائل خاورمیانه نزاع آمریکا و ایران بر سر خاورمیانه و انقلاب‌های اخیر کشورهای منطقه. تقابل ایران به روی کار آمدن گروه «اخوان المسلمین».	بی‌شک، واشنگتن دیدگاه ایران را برنمی‌تابد، زیرا تهران انتظار دارد که خاورمیانه‌ای اسلامی پدیدار شود که ایران و ترکیه سردمداران آن باشند و در مصر گروه «اخوان المسلمین» دارای قدرت شوند.
۶	النهار، لبنان ۱۲ مارس ۲۰۱۱ (۲۱ اسفند ۱۳۸۹).	چرا تغییر را نگران می‌کند؟	اسرائیلی‌ها می‌دانند که «حسنی مبارک»، رئیس‌جمهور پیشین مصر حکومت خود را بر اساس پاسداری از پیمان «کمپ دیوید» پس از ترور «انور السادات» که معاهده را امضا کرد بنا نهاد، و به نام پاسداری از پیمان کمپ دیوید، کمک‌های آمریکا به‌طور مرتب به مصر ارسال می‌شد، و مبارک به نام پیمان، حکومت خود را شش سال تمدید کرد و تدابیر لازم را برای انتقال حکومت به فرزندش «جمال» پس از خود اتخاذ نمود، و به نام پاسداری از پیمان، غرب از هرگونه اقدام مصر در حق مخالفان خود چشم‌پوشی کرد، و به نام پاسداری از پیمان، غرب با ظهور و بروز طبقه حاکم فاسد در مصر مدارا کرد، و سرانجام به نام پاسداری از پیمان، مبارک با ایران دشمنی ورزید.	پیمان کمپ دیوید و پاسداری از آن، پایندی حسنی مبارک به پیمان کمپ دیوید و بنا نهادن سیاست‌های دیپلماتیک خود بر اساس آن. پاسداری از پیمان، عامل تعیین‌کننده در سیاست‌های حسنی مبارک و حمایت- های آن از آمریکا و اسرائیل و دشمنی وی با ایران.

۷	همان	پس از سقوط مبارک، اسرائیل می‌داند که هر رئیس‌جمهور مصری از علل و انگیزه‌هایی که مبارک را وادار کرد پاسداری امین از کمپ دیوید باشد، رها خواهد شد. این امر پیامدهایی منفی بر اسرائیل خواهد داشت.	تحول در حکومت مصر ممانعی اساسی در پاسداری و حمایت از پیمان کمپ دیوید.	به خطر افتادن منافع اسرائیل.
۸	پدیده دومینوی ضد استبدادی در خاورمیانه	چیزی که در پشت پرده ناآرامی مصر وجود دارد، حکومت دیکتاتوری و سرکوب آزادی بیان است که در حدود سی سال گذشته پافته است. تبعیض اجتماعی موجب شده که رشوه و فساد در جامعه مصر گسترش یابد.	تبعیض اجتماعی و سرکوب آزادی عامل انقلاب مصر	دیکتاتوری و استبداد عامل اصلی ناآرامی در مصر.
۹	همان	مصر بزرگترین قدرت نظامی عرب به شمار می‌آید و پس از آن ایران، عراق و سوریه هستند. بنابراین جهان به مصر پس از مبارک چشم دوخته و نسبت به وضعیت آن حساس است.	قدرت تعیین کننده مصر در جهان عرب.	لزوم توجه به وضعیت سیاسی و حکومت آینده مصر.
۱۰	معادله رقابتی - امریکایی - ایرانی، خلیج خلیج [فارس] را به کجا خواهد کشاند؟	مصر کشوری است که عمق فکری و تمدنی دارد و از نظر جمعیتی نیز کشوری قابل بحث در منطقه می‌باشد و همه اعتقاد داریم که در این کشور توانایی‌های زیادی وجود دارد که از طریق آن می‌توان تغییرات و اصلاحات زیادی را شکل داد.	قابلیت‌ها و ظرفیت‌های فرهنگی تمدنی مصر در اصلاحات ساختاری چه در بعد داخلی و چه خارجی.	قابلیت‌های بی‌نظیر مصر در منطقه عامل توجه کشورهای چون آمریکا و ایران به آن.

مجله علمی-پژوهشی
 فصلنامه مطالعات
 سیدای اسلامی
 ۲۹ مارس ۲۰۱۱ (۹)
 فروردین ۱۳۹۰

<p>تغییر و تحول در روابط دیپلماتیک مصر با ایران.</p>	<p>احتمال ایجاد رابطه مصر با ایران</p>	<p>اخیراً «نبیل العربی»، وزیر امور خارجه جدید مصر اعلام کرد که کشورش آماده است تا «صفحه جدیدی» را با ایران بگشاید. این نخستین تغییر قابل توجه دیپلماسی مصر از زمان سقوط رژیم «حسنی مبارک»، که مخالف سرسخت تهران و گسترش جنبش شیعی در کشورهای عرب سنی بود، است.</p>	<p>آمادگی مصر جدید برای آشنی با ایران</p>	<p>لیگارو LE FIGARO فرانسه : ۶ آوریل ۲۰۱۱ (۱۷ فروردین ۱۳۹۰)</p>	<p>۱۱</p>
<p>افزایش دیپلماتیک مصر و ایران و تهدیدی برای آمریکا و اسرائیل.</p>	<p>دیپلماسی نوین مصر در جهت گسترش روابط با ایران، نگرانی آمریکا و اسرائیل از گسترش روابط دیپلماتیک مصر با ایران</p>	<p>آقای العربی در ملاقات با کاردار سفارت ایران در مصر تأکید نمود که قاهره قصد دارد از این پس «دوست همه کشورهای جهان، از جمله ایران باشد». این گشایش، امریکا و اسرائیل را ناراضی خواهد کرد، اما عصر جدیدی را در دیپلماسی مصر خواهد گشود.</p>	<p>همان</p>	<p>نام نشریه اضافه شود. حتی اگر نشریه بالائی باشد که معلوم نیست</p>	<p>۱۲</p>
<p>افزایش روزافزون نزدیکی مصر با سوریه تهدیدی برای آمریکا.</p>	<p>افزایش روزافزون نزدیکی مصر با ایران و سوریه و نگرانی آمریکا از این نزدیکی.</p>	<p>در شرایطی که نزدیکی مصر با ایران و سوریه و هم‌پیمانان آن دو در منطقه شتاب بیشتری به خود گرفته است، نگرانی امریکا از این نزدیکی افزایش می‌یابد.</p>	<p>نگرانی امریکا عربستان سعودی از نزدیکی مصر با ایران و سوریه</p>	<p>القدس العربی، انگلستان، ۵ آوریل ۲۰۱۱ (۱۶ فروردین ۱۳۹۰)</p>	<p>۱۳</p>
<p>ایران تهدیدی برای عربستان سعودی و جایگاه</p>	<p>نگرانی عربستان از نزدیکی روابط میان</p>	<p>تحلیل‌گران مسائل عربستان سعودی معتقدند که مصر اکنون احساس می‌کند که نقش</p>	<p>ایران و بازای با</p>	<p>الحیات ، انگلستان ، ۵ آوریل ۲۰۱۱ (۱۶)</p>	<p>۱۴</p>

آن در منطقه.	مصر و ایران.	در اصل پس‌رفته ریاض در منطقه با پررنگ شدن نقش ایران در پی انقلاب مصر، و عموماً انقلاب‌های عربی موجب نمی‌شود که عربستان سعودی هم‌پیمانی راهبردی برای مصر شود، و از سوی دیگر، نویسندگان عربستان سعودی از طریق رسانه‌های رسمی این کشور، ترس از این نزدیکی میان مصر و ایران را کتمان نمی‌کنند.	آتش.	فروردین ۱۳۹۰
لرزم کاهش روابط مصر با ایران در جهت تضعیف و کم‌رنگ ساختن نقش ایران چه در مصر و چه در منطقه.	گسترش رابطه مصر با ایران نشانه اتقباد دولت مصر در برابر حکومت ایران و عامل فرصت‌دهی بیش از اندازه به آن است.	علاقه‌مند شدن ناگهانی دولت موقت مصر که پس از سقوط دولت مبارک روی کار آمده است، به گسترش روابط کشورش با روحانیون علامتی از ضعف به هیأت حاکمه ایران ارسال می‌دارد که تنها ممکن است موجب جری‌تر شدن آنان گردد.	نظر مثبت مصر به برقراری روابط با ایران.	نیوزمکس NEWSMAX ، امریکا ، ۱۱ آوریل ۲۰۱۱ (۲۲ فروردین ۱۳۹۰)
احتمال قطع شدن رابطه مصر و اسرائیل در آینده نزدیک	کم‌رنگ شدن روابط مصر با اسرائیل.	مشارکت مصر با اسرائیل در پیکار علیه تروریسم که زمانی نسبتاً مؤثر و کارآمد بود، اخیراً به گذشته پیوسته است، چرا که لحن العربی، وزیر امور خارجه جدید مصر نسبتاً به اسرائیل بدام خصمانه‌تر می‌گردد.	همان	۱۶
حمایت اکثریت مردم از اخوان المسلمین در مصر	انتخابات مصر تعیین کننده اوضاع سیاسی و روابط خارجی مصر.	خیلی چیزها بستگی به آن خواهد داشت که چه کسی و چه کسانی در انتخابات ریاست جمهوری و انتخابات پارلمانی در پاییز آینده پیروز خواهند شد. در یک رأی‌گیری که ماه گذشته به انجام رسید، ۷۷ درصد مصری‌ها از آن دسته از اصلاحیه‌های قانون اساسی پشتیبانی کردند که مورد	همان	۱۷

<p>تهدیدی جدی برای آمریکا، اسرائیل و متحدان ایشان.</p>	<p>روابط نزدیک میان ایران و مصر توسط آمریکا، اسرائیل و متحدان ایشان.</p>	<p>منظومه روابط عربی - عربی و محور میانه‌روی و قضیه فلسطین تأثیری جدی داشته باشد، باید انتظار داشت که هرگونه همگرایی واقعی و راهبردی میان ایران و مصر از سوی امریکا و اسرائیل و کشورهای غربی و برخی کشورهای عربی مورد هدف و تهدید قرار گیرد.</p>	
<p>لائیک بودن انقلاب مصر و بی ارتباطی آن با بیداری اسلامی</p>	<p>استقلال انقلاب مصر از انقلاب اسلامی در ایران</p>	<p>مقامات ایران حمایت خود را از شورش ۲۵ ژانویه در مصر ایرازا داشتند و خاطرنشان ساختند که صحبت از انقلابی است که از انقلاب ایران الگو گرفته است. یک بیان کاملاً پوچ و بی‌اساس با توجه به این‌که بزرگترین پدیدآورندگان شورش علیه مبارک را جوانان لائیک و دانشجویانی تشکیل دادند که از دانشگاه‌های آمریکایی شهر قاهره فارغ‌التحصیل شدند.</p>	<p>مصر آماده است صفحه جدیدی را در رابطه با تهران باز کند.</p> <p>۲۲ ایل سوله ۲۴ آورده WIL SOLE ORE اپتالیا ، ۱۱ آوریل ۲۰۱۱ (۲۲) فروردین ۱۳۹۰</p>
<p>انقلاب مصر اگر موجب برقراری رابطه ایران و مصر شود موجبات ناامنی برای کشورهای منطقه پدید می‌آید</p>	<p>پیامدهای منفی رابطه ایران و مصر</p>	<p>از سرگیری روابط رسمی میان ایران و مصر، پس از سبزی شدن ۳۱ سال از زمان قطع این روابط، می‌تواند پیامدهای و خنثی‌کننده‌ای داشته باشد.</p>	<p>تجدیدنظر در روابط میان ایران و مصر .</p> <p>۲۳ نشانی NATIONAL امریکا ، ۲۰ آوریل ۲۰۱۱ (۳۱) فروردین ۱۳۹۰</p>
<p>رابطه مصر و سوریه موجب قدرت گرفتن ایران و انزوای اسرائیل می‌گردد</p>	<p>رابطه مصر و سوریه اثرات منفی در منطقه مخصوصاً برای اسرائیل دارد</p>	<p>کوشش‌های قاهره در زمان دولت موقت جهت تعامل با سایر کشورها شامل حال سوریه نیز شده است که یک هم‌پیمان کلیدی ایران و یک دشمن تاریخی اسرائیل است.</p>	<p>همان</p> <p>۲۴</p>
<p>فلسطین عاملی برای ایجاد</p>	<p>فلسطین عاملی برای</p>	<p>حلی مسأله فلسطین، که بسیار مورد توجه عموم مردم مصر</p>	<p>همان</p> <p>۲۵</p>

		واقع خواهد شد، مرکز ثقل بلندپروازی‌های مصر در سیاست خارجی‌اش به شمار خواهد رفت		
	روابط فعال دیپلماتیک مصر سوریه	همگرایی بین مصر و کشورهای چون ایران و سوریه		
۲۶	جروزالم پست JERUSALEM POST بیت المقدس ۲۰ آوریل ۲۰۱۱ (۳۱ فروردین ۱۳۹۰)	این خطر که اخوان المسلمین به نیروی مسلطی در مصر تبدیل خواهد شد نیز خطری بسیار واقعی است. چنین تحولی موجب تقویت هرچه بیشتر غره که تحت کنترل حماس است خواهد شد.	کابوس [آقای] احمدی‌نژاد	نتیجه انقلاب مصر چیزی جز تضعیف و تهدید علیه اسرائیل و قدرت گرفتن حماس نیست
۲۷	الشرق الاوسط، انگلستان، ۱۹ آوریل ۲۰۱۱ (۳۰ فروردین ۱۳۹۰)	اگر رژیم جدید مصر، که هنوز در مرحله انتقالی است تصمیم بگیرد رابطه ائتلافی با ایران تشکیل دهد، که البته این امر توازن قوای منطقه‌ای را به شدت مختل می‌سازد، این گزینه حق طبیعی ملت مصری است و هیچ‌کس نمی‌تواند به آن اعتراض کند	مصر و گشایش در به روی ایران.	مصر می‌تواند بر اساس اصل آزادی و دموکراسی با ایران رابطه دیپلماتیک برقرار کند
۲۸	وال استریت جورنال WALL STREET JOURNAL امریکا، ۱۹ آوریل ۲۰۱۱ (۳۰ فروردین ۱۳۹۰)	گروه‌های اسلامی مخصوصاً به دلیل تغییر ناگهانی اوضاع مصر به سوی دموکراسی تقویت شده‌اند و تحلیل‌گران انتظار دارند دولت آینده مصر مجبور شود به تقاضاهای فزاینده [مردم] برای فاصله	مصری‌ها سعی می‌کنند نظر دشمنان امریکا را جلب کنند	آینده انقلاب مصر فاصله گرفتن از منافع و اهداف امریکایی است و این به ضرر امریکاست

		گرفتن از اهداف سیاست خارجی امریکا پاسخ دهد.		۱۳۹۰	
ایران برای رسیدن به منافع خودش و انزوای امریکا به دنبال برقراری هر چه سریعتر روابط با مصر است	نزدیکی روابط مصر و ایران بعد از انقلاب در مصر	تهران و واشنگتن هر کدام برای جذب و بهره‌برداری از انقلاب‌های عربی برای تحقق منافع‌شان در منطقه تلاش می‌کنند. بهره‌ای که تهران از انقلاب مصر برد، ظاهر شدن نشانه‌های امیدواری نسبت به تجدید روابط میان مصر و ایران و تعیین سفیر ایرانی در قاهره برای نخستین بار طی ۳۰ سال گذشته بود و این قدم در نظر تهران مساوی با هزار قدم است، زیرا برقراری روابط دیپلماتیک با بزرگ‌ترین کشور عربی به منزله همکاری در نقطه‌نظرهای ایرانی - عربی است	رقابت ایران - امریکا بر سر جذب انقلاب‌های عربی.	الاهرام، مصر، ۲۷ آوریل ۲۰۱۱ (۷ اردیبهشت ۱۳۹۰)	۲۹
اخوان المسلمین به‌عنوان یکی از قدرت‌های تاثیرگذار در معادلات مصر	همگرایی نظامیان و اخوان المسلمین عامل پیروزی انقلاب مصر	مسئله اگر توافق بین نظامیان از یک سو و جنبش «اخوان المسلمین» از سوی دیگر نبود، امکان تغییر وضعیت مصر به شکل مسالمت‌آمیز وجود نداشت. این اولین و آخرین بار نیست	«اخوان» مصر بین دو گزینه تری و ایرانی.	الرأیه، قطر، ۲۷ آوریل ۲۰۱۱ (۷ اردیبهشت ۱۳۹۰)	۳۰

<p>معادلات منطقه را به نفع فلسطینیان تغییر خواهد داد</p>	<p>توسط دولت مصر</p>	<p>امریکا اجازه نخواهد داد با عملیات سرکوب چندین دهه اسرائیل در حق فلسطینی‌ها همگام شود. رهبری جدید مصر، امریکا را تشویق کرده است که موجودیت کشور فلسطین را به رسمیت بشناسد، و اعلام کرد که به لغو دائمی محاصره باریکه غزه از طریق بازگشایی گذرگاه «رفح» مبادرت خواهد ورزید.</p>			
--	----------------------	--	--	--	--

۲-۲. تحلیل گفتمان یادداشت‌های نشریات بر پایه دو مرحله چهارم و پنجم

این مرحله شامل تحلیل «عمق عمق» در دو سطح «عمیق» و «عمیق‌تر» خواهد بود. در مرحله عمیق سعی شده تا بر اساس سومین مرحله تحلیل گفتمانی (تحلیل توجیهی با توجه به سایر گرایش‌های متن)، تمامی نشریات مورد بررسی در پنج گروه نشریات طبقه بندی شوند تا در مرحله عمیق تر بتوان بر اساس این تقسیم‌بندی، گفتمان‌های اساسی این نشریات را مورد تحلیل قرار داد: ۱) نشریات عربی شامل النهار لبنان، اخبار الخلیج بحرین، الخلیج امارات متحده عربی، الاهرام مصر، الرأیه قطر؛ ۲) نشریه شرق آسیا شامل ماینیچی ژاپن؛ ۳) نشریات اروپایی شامل فیگارو فرانسه، القدس العربی انگلستان، الحیات انگلستان، ایل سوله ۲۴ اوره ایتالیا، الشرق الاوسط انگلستان، ۴) نشریات امریکایی شامل نیوزمکس، نشنال، وال استریت جورنال، ۵) نشریه اسرائیلی جروزالم پست.

جدول ۲- جمع‌بندی مرحله چهارم و پنجم تحلیل گفتمان نشریات مختلف درباره بیداری اسلامی مصر

	نشریات عربی
<p>۱. رابطه ایران و مصر خطری برای جایگاه آمریکا و اسرائیل</p> <p>✓ روابط نزدیک میان مصر و ایران تهدیدی جدی برای آمریکا و اسرائیل و کشورهای عربی متحد ایشان در منطقه.</p> <p>✓ رویکردهای جدید مصر در روابط خارجی تهدیدی برای آمریکا و اسرائیل.</p> <p>✓ ایران برای رسیدن به منافع خودش و اتزوی آمریکا به دنبال برقراری هر چه سریعتر روابط با مصر است</p> <p>۲. به خطر افتادن جایگاه اسرائیل بر اثر تغییر دولت مصر</p> <p>✓ پایبندی حسنی مبارک به پیمان کمپ دیوید و بنا نهادن سیاست‌های دیپلماتیک خود بر اساس آن</p> <p>۳. نزاع آمریکا و ایران بر سر تصرف انقلاب مصر</p> <p>✓ نزاع آمریکا و ایران بر سر خاورمیانه و انقلاب های اخیر کشورهای منطقه</p> <p>✓ قابلیت‌های بی‌نظیر مصر در منطقه عامل توجه کشورهای چون آمریکا و ایران به آن</p> <p>۴. احتمال به قدرت رسیدن اخوان المسلمین در دولت مصر</p> <p>✓ اخوان المسلمین به‌عنوان یک از قدرت‌های تاثیرگذار در معادلات مصر</p> <p>✓ قدرت در آینده یا از آن اخوان المسلمین می‌گردد و با نظامیان حاکمان اصلی مصر (مانند ترکیه) می‌گردند</p> <p>۵. ریشه انقلاب مصر</p> <p>✓ شبکه‌های اجتماعی به هیچ عنوان عامل اصلی انقلاب مصر نمی‌باشند</p>	
<p>۱. خطر به قدرت رسیدن اسلام‌گرایان در مصر</p> <p>✓ حمایت اکثریت مردم از اخوان المسلمین در مصر</p> <p>✓ اسلام‌گرایان در مصر تهدیدی برای آمریکا و اسرائیل.</p> <p>۲. تضعیف قدرت آمریکا بعد انقلاب مصر</p> <p>✓ آینده انقلاب مصر فاصله گرفتن از منافع و اهداف امریکایی است و این به ضرر امریکاست</p> <p>۳. روابط ایران و مصر تهدیدی برای کشورهای منطقه</p> <p>✓ لزوم کاهش روابط مصر با ایران در جهت تضعیف و کم‌رنگ ساختن نقش ایران چه در مصر و چه در منطقه</p> <p>✓ انقلاب مصر اگر موجب برقراری رابطه ایران و مصر شود موجبات ناامنی برای کشورهای منطقه پدید می‌آید</p> <p>۴. تضعیف اسرائیل بعد از انقلاب مصر</p>	نشریات امریکایی

<ul style="list-style-type: none"> ✓ حکومت جدید مصر تهدیدی برای اسرائیل و جایگاه آن در منطقه ✓ رابطه مصر و سوریه موجب قدرت گرفتن ایران و انزوای اسرائیل می‌گردد ✓ فلسطین عاملی برای ایجاد همگرایی بین مصر و کشورهای چین ایران و سوریه 	
<p>۱. تضعیف اسرائیل بر اثر انقلاب مصر</p> <p>نتیجه انقلاب مصر چیزی جز تضعیف و تهدید علیه اسرائیل و قدرت گرفتن حماس نیست</p>	<p>نشریات اسرائیلی</p>
<p>۱. دموکراسی و آزادی خواهی اساس انقلاب مصر</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ دیکتاتوری و استبداد عامل اصلی نآرامی در مصر ✓ استبداد ستیزی عامل اصلی انقلاب مصر <p>۲. آینده مصر بسیار حیاتی برای تمامی کشورهای جهان</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ لزوم توجه به وضعیت سیاسی و حکومت آینده مصر 	<p>نشریات شرق آسیا</p>
<p>۱. احساس خطر کشورهای منطقه از نزدیکی روابط مصر و ایران</p> <p>ایران تهدیدی برای عربستان سعودی و جایگاه آن در منطقه</p> <p>۲. غیراسلامی بودن انقلاب مصر</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ لائیک بودن انقلاب مصر و بی ارتباطی آن با بیداری اسلامی ✓ اسلام‌خواهی به هیچ وجه جزء ریشه‌های انقلاب مصر نمی‌باشد. <p>۳. آزادی مصر در برقراری روابط دیپلماتیک با همه کشورهای جهان</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ مصر می‌تواند بر اساس اصل آزادی و دموکراسی با ایران رابطه دیپلماتیک برقرار کند <p>۴. انقلاب مصر عامل نزدیکی دو کشور مصر و ایران</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ تغییر و تحول در روابط دیپلماتیک مصر با ایران <p>۵. تضعیف جایگاه آمریکا و اسرائیل بر اثر روابط بین ایران و مصر</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ افزایش مناسبات دیپلماتیک مصر و ایران تهدیدی برای آمریکا و اسرائیل ✓ نزدیکی مصر با ایران و سوریه تهدیدی برای آمریکا <p>✓ . انقلاب مصر باعث تغییر در سیاست های آمریکا خواهد شد و همچنین معادلات منطقه را به نفع فلسطینیان عوض خواهد کرد</p> <p>۶. آینده مصر از آن اسلام‌گرایان</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ اخوان المسلمین، دولت مردان آینده مصر 	<p>نشریات اروپایی</p>

۲-۳. تحلیل عمیق‌تر نشریات:

تحلیل گفتمان نشریات فوق‌الذکر در مرحله عمیق‌تر که بازگوکننده لایه‌های بسیار عمیق و فرامتنی است بیانگر این است که گفتمان مزبور بر چند دال مهم مرکزی تأکید داشته که محورهای آن به شرح ذیل می‌باشند:

محور اول، رابطه ایران و مصر است. بر اساس رویکرد نشریات عربی دو قدرت تأثیرگذار ایران و آمریکا، هرکدام به دنبال تصاحب انقلاب مصر و نزدیکی به حکومت نوپای مصر هستند که این نزاع بسیاری از اتفاقات را در آینده رقم خواهد زد. بر همین اساس، رویکرد عربی به همراه رویکرد اسرائیلی معتقدند که اگر ایران بتواند رابطه خود را با مصر برقرار کند، در آینده نزدیک شاهد تضعیف قدرت اسرائیل و آمریکا در منطقه خواهیم بود. در کنار این رویکرد، رویکرد امریکایی مسأله دیگری را هم به پیامد رابطه ایران و مصر اضافه می‌کند و آن خطر جدی این رابطه برای کشورهای منطقه چون عربستان سعودی و هم‌پیمانان ایشان می‌باشد. نشریات اروپایی هم به نوعی به این مسأله اشاره دارند ولی در کنار آن رابطه مصر با هر کشوری از جهان را بر اساس اصل آزادی بلامانع تلقی می‌کنند. به عبارت دیگر موضعی که این نشریات اتخاذ می‌کنند موضعی هشداردهنده همراه با پذیرش رابطه است.

محور دوم، بحث دولت آینده مصر می‌باشد که رویکرد عربی و امریکایی معتقدند احتمال به قدرت رسیدن گروه‌های اسلامی چون اخوان المسلمین بسیار زیاد است و رویکرد امریکایی این مسأله را بسیار خطرناک برای خود می‌پندارد. در کنار این دو رویکرد، می‌توان رویکرد شرق آسیا را هم مورد توجه قرار داد که معتقد است آینده مصر بسیار حیاتی و مهم برای تمامی کشورهای جهان است و بر لزوم توجه به آینده مصر تأکید می‌نماید ولی در عین حال، هیچ اشاره‌ای به خطر گروه‌های اسلامی نمی‌کند.

محور سوم، ریشه‌های اصلی انقلاب مصر می‌باشد که رویکرد نشریات آسیای شرقی بر این است که دموکراسی و آزادی‌خواهی و مبارزه با استبداد عامل انقلاب مصر می‌باشد و رویکرد اروپایی هم با اتخاذ موضعی نزدیک به رویکرد آسیای شرقی قائل به لائیک بودن و همچنین مستقل بودن انقلاب مصر از هر انقلابی از جمله انقلاب اسلامی ایران است.

جمع‌بندی مقایسه‌ای گفتمان‌های نشریات فوق‌الذکر در قبال تحولات مصر در جدول

شماره (۳) نشان داده شده است.

جدول ۳- مقایسه گفتمان‌های مختلف نشریات مورد مطالعه درباره تحولات مصر

گفتمان‌ها	گفتمان نشریات عربی	گفتمان نشریات آمریکایی	گفتمان نشریه اسرائیلی	گفتمان نشریه آسیای شرقی	گفتمان نشریات اروپایی
جمهوری‌های گفتمانی					
یامد رابطه ایران و مصر	تضعیف قدرت امریکا و اسرائیل	تضعیف قدرت امریکا و اسرائیل / خطر برای کشورهای منطقه خاورمیانه	تضعیف شدید قدرت اسرائیل و قدرت گرفتن حماس	-	آزادی در رابطه با ایران در عین حال تهدید برای کشورهای منطقه و تضعیف جایگاه امریکا و اسرائیل در منطقه
آینده مصر	به قدرت رسیدن گروه‌های اسلامی و در نهایت زیرپا گذاشتن پیمان با اسرائیل	خطر به قدرت رسیدن گروه‌های اسلامی	-	مصر بسیار تأثیرگذار در معادلات آینده منطقه و جهانی	قدرت یافتن قطعی اسلام گرایان
ریشه‌های اصلی انقلاب مصر	عامل اصلی انقلاب خواست اقشار مختلف و نه شبکه‌های اجتماعی چون فیس بوک	-	-	دموکراسی و آزادی خواهی	لایتیک و غیر وابسته به انقلاب اسلامی ایران

همان‌طور که در جدول شماره (۳) مشاهده می‌کنیم تعدادی از خانه‌های جدول با علامت (-) مشخص شده است که بیانگر سکوت نشریات مشخص شده درباره موضوع مورد نظر یا عدم ارائه هر گونه موضع‌گیری درباره آن است. البته این احتمال هم وجود دارد که حجم نمونه انتخاب شده امکان بررسی جهت‌گیری گفتمان‌های مورد نظر را فراهم نکرده است.

نتیجه‌گیری

بیداری اسلامی و تحولات ناشی از آن در مصر بازتاب گسترده‌ای در سطح رسانه‌های مختلف جهانی به‌ویژه نشریات خارجی داشته است. به گونه‌ای که هر یک از این نشریات با در نظر گرفتن اولویت‌ها و مصالح نظام حاکم، در دیپلماسی رسانه‌ای خود به نوعی به بازنمایی این رویداد پرداخته‌اند. آنچنان که بخشی از این رخداد بزرگ را با اهمیت تلقی و توجه به آن را در دستور کار خویش قرار داده‌اند.

در این مقاله، تعداد ۲۱ یادداشت از ۱۵ نشریه خارجی در کشورهای مختلف در فاصله زمانی ۲۶ ژانویه ۲۰۱۱ (از ابتدای انقلاب مصر) تا ۶ مه ۲۰۱۱ (۶ بهمن ۱۳۸۹ تا ۱۶ اردیبهشت ۱۳۹۰) را که با موضوع تحولات اخیر مصر مرتبط بود، به صورت نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شده و مورد تحلیل و بررسی قرار گرفت. با به‌کارگیری روش «پدام» در تحلیل گفتمان، کیفیت بازنمایی تحولات اخیر مصر در نشریات انتخاب شده مورد بررسی قرار گرفت.

نقطه تأکید نشریات آمریکایی بر رابطه ایران و مصر و مواضع دولت آینده مصر در قبال این مهم می‌باشد. آنچه که نشریات مزبور در دستور کار رسانه‌های خویش قرار داده‌اند، نوعی ایجاد رعب و وحشت از ایران و رابطه مصر با آن چه در سطح رهبران و چه در سطح مردم و همچنین برجسته نمودن خطرات آن برای کشورهای منطقه خاورمیانه می‌باشد. چه این که رابطه مصر با ایران را از عوامل اساسی تضعیف قدرت خود و اسرائیل در منطقه می‌دانند. ابراز نگرانی و هراس از پیامدهای رابطه ایران و مصر همچنین به گونه فزاینده‌ای در نشریات اروپایی و اسرائیلی در دستور کار قرار گرفته و پیامدهای تهدیدآمیز آن در تضعیف جایگاه آمریکا و اسرائیل، برجسته شده‌اند. از طرف دیگر این مسأله مورد توجه نشریات عربی نیز قرار گرفته و ایشان نیز تضعیف قدرت آمریکا و اسرائیل را در برخی موارد مورد توجه جدی قرار داده‌اند.

البته نشریات عربی عمدتاً بر قدرت اسلام‌گرایان و حاکمیت احتمالی آنها در آینده نظر دارند و این که این امر در نهایت به انزوای اسرائیل می‌انجامد. آنچنان که نشریات آمریکایی در بحث از آینده مصر، به قدرت رسیدن گروه‌های اسلامی را به مثابه خطری جدی، مطرح ساخته و نشریات اروپایی به قدرت یافتن قطعی اسلام‌گرایان تصریح نمودند. در مجموع می‌توان گفت نشریات عربی، آمریکایی و اروپایی، آینده مصر را از آن اسلام‌گرایان می‌دانند.

همچنین در حالی که نشریات اروپایی و آسیای شرقی در رابطه با ریشه‌های اصلی انقلاب مصر، این نکته را مطرح و برجسته می‌سازند که انقلاب مصر از ریشه‌هایی لائیک

و غیر اسلامی برخوردار بوده است، نشریات عربی عامل اصلی انقلاب مصر را حاصل خواست اقشار مختلف جامعه مصر و نه نتیجه شبکه‌های اجتماعی چون فیس بوک می‌دانند و سعی در برجسته نمودن این مسأله دارند. در مجموع در بحث از ریشه‌های اساسی انقلاب مصر، هیچ کدام از نشریات فوق، بحث بیداری اسلامی را در دستور کار خود قرار نداده و با توجه به اولویت‌های خاص خود، طرح بخشی از این ریشه‌ها را مورد توجه قرار داده‌اند.

منابع

منابع فارسی:

- آقا رب پرست، محمد و مهربانفر، هادی (۱۳۹۰). «جنبش‌های اسلامی در خاورمیانه و شمال آفریقا: تلاقی استبداد ستیزی و اسلام‌خواهی»، *فصلنامه ره‌آورد سیاسی*، سال هشتم، شماره ۳۲.
- اسماعیلی، محمد (۱۳۸۸). *دیپلماسی رسانه‌ای با تأکید بر نقش سازمان صدا و سیما*، تهران، مؤسسه جام جم.
- ایرانی پور نظری، الهه (۱۳۸۸). «برجسته‌سازی»، *کتاب ماه علوم اجتماعی*، شماره ۲۳، صفحات ۹۱-۸۲.
- بشیر، حسن و حاتمی، حمیدرضا (۱۳۸۸) «مطالعه مقایسه‌ای رویکردهای انتخاباتی: تحلیل سرمقاله‌های جمهوری اسلامی و کیهان درباره دومین مرحله انتخابات مجلس هشتم»، *فصلنامه پژوهش‌های ارتباطی*، شماره ۱، صفحات ۹۳-۱۱۴.
- بهرامی کمیل، نظام (۱۳۸۸). *نظریه رسانه‌ها؛ جامعه‌شناسی ارتباطات*، تهران، انتشارات کویر.
- پیرنجم‌الدین، حسین و مرندی، سیدمحمد (۱۳۸۹). «گفتمان شرق‌شناسانه در بازنمایی‌های رسانه‌ای غرب از ایران»، *فصلنامه تحقیقات فرهنگی*، دوره سوم، شماره ۲، صفحات ۱۰۰-۸۳.
- تکیهای، مهدی (۱۳۷۵). *مصر*، تهران، مؤسسه چاپ و انتشارات وزارت امور خارجه.
- حافظیان، محمدحسین (۱۳۸۹) «جهانی شدن و مناسبات دولت-جامعه در مصر»، *فصلنامه مطالعات سیاسی*، سال دوم، شماره ۷، صفحات ۵۲-۲۵.
- خرازی محمدوندی آذر، زهرا (۱۳۸۸)، «تأثیر دیپلماسی فرهنگی بر منافع ملی کشورها»، *مجله مدیریت فرهنگی*، سال سوم، شماره ششم، صفحات ۱۲۲-۱۰۷.

- رضائیان، مهدی (۱۳۸۷)، «راهبردها و اهداف جنگ رسانه‌ای غرب علیه جمهوری اسلامی ایران»، *پژوهش‌های ارتباطی*، شماره ۵۵، صفحات ۹۷-۸۲.
- ساعی، منصور (۱۳۸۹). «بازنمایی ابعاد تاریخی و سیاسی هویت ملی در تلویزیون جمهوری اسلامی ایران» (مطالعه موردی سریال‌های تلویزیونی تاریخی در سه دهه پس از انقلاب اسلامی ایران)، *پژوهش سیاست نظری*، دوره جدید، شماره هفتم، صفحات ۱۴۲-۱۱۳.
- سیبلان اردستانی، حسن (۱۳۸۳). «عملیات روانی و دیپلماسی رسانه‌ای»، *فصلنامه عملیات روانی*، شماره ۷.
- سردارنیا، خلیل اله (۱۳۹۰). «تحلیل ساختاری و کنشگرا بر چرایی تثبیت حکومت اقتدارگرا در مصر»، *فصلنامه روابط خارجی*، سال سوم، شماره دوم، صفحات ۱۳۱-۱۰۵.
- سروی زرگر، محمد (۱۳۹۰). «نشانه‌شناسی بازنمایی خانواده در آگهی‌های بازرگانی تلویزیون»، *پژوهش‌های ارتباطی*، سال هجدهم، شماره ۳، صفحات ۶۲-۳۳.
- سعیدی، روح‌الأمین (۱۳۹۰). «ارائه مدلی نظری برای تحلیل قیامهای مردمی خاورمیانه»، *فصلنامه ره‌آورد سیاسی*، سال هشتم، شماره ۳۲، صفحات ۹۰-۶۷.
- سعیدی، شیوا (۱۳۹۰) «ریشه‌های اقتصادی قیام مصر»، *ماهنامه بازار بین الملل*، سال سوم، شماره ۱۱، صفحات ۵۳-۴۸.
- سورین؛ ورنر جی و تانکارد، جیمز دبلیو (۱۳۸۸). *نظریه‌های ارتباطات*، ترجمه علیرضا دهقان، تهران، انتشارات دانشگاه تهران.
- ضیائی پرور، حمید (۱۳۸۷). *جنگ نرم ۲*، ویژه جنگ رسانه‌ای، تهران، ابرار معاصر.
- طاهایی، علی (۱۳۸۹) «آغاز بیداری اسلامی در مصر»، *پیام انقلاب*، شماره ۴۴، صفحات ۱۷-۱۴.
- علیزاده، عبدالرحمان و فتحی‌نیا محمد (۱۳۸۵). «رابطه میزان استفاده از رسانه‌ها (با تأکید بر تلویزیون) و طرز فکر مخاطبان»، *پژوهش و سنجش*، سال سیزدهم، شماره ۴۸، صفحات ۱۷۱-۱۳۹.
- فرقانی محمدمهدی و احمدی، علی (۱۳۹۰). «تصویرسازی فعالیت‌های هسته‌ای جمهوری اسلامی ایران در شبکه‌های تلویزیونی بین‌المللی»، *پژوهش‌های ارتباطی*، سال هجدهم، شماره ۳، صفحات ۹۱-۶۳.
- فرکلاف، نورمن (۱۳۷۹). *تحلیل انتقادی گفتمان*، ترجمه پیران و دیگران، تهران، مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها.
- فلاحزاده، محمدهادی (۱۳۸۳). *جمهوری عربی مصر*، تهران، انتشارات مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر تهران.

- کاظمی، عباس و ناظر فصیحی، آزاده (۱۳۸۶). «بازنمایی زنان در یک آگهی تجاری تلویزیونی»، *پژوهش زنان*، دوره ۵، شماره ۱، صفحات ۱۵۳-۱۳۷.

- کیا، علی اصغر و کریمی فرد، علیار (۱۳۸۳). «سیمای رسانه‌های زن؛ با تکیه بر مطالعه موردی خبرگزاری جمهوری اسلامی ایران»، *پژوهش و سنجش*، سال یازدهم، شماره ۳۸، صفحات ۵۰-۲۱.

- گودرزی، محسن (۱۳۸۸). «تحلیل گفتمان انتقادی»، *کتاب ماه علوم اجتماعی*، شماره ۲۲، صفحات ۸۱-۷۷.

- گیویان، عبدالله و سروی زرگر (۱۳۸۸). «بازنمایی ایران در سینمای هالیوود»، *فصلنامه تحقیقات فرهنگی*، دوره دوم، شماره ۸، صفحات ۱۷۷-۱۴۷.

- موثقی، سید احمد و زاهدی، نسا (۱۳۹۰). «تأثیر بحران اجتماعی و جهانی شدن بر ظهور بنیادگرایی در مصر»، *فصلنامه سیاست*، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دوره ۴۱، شماره ۱، صفحات ۳۲۰-۳۰۱.

- مهدیزاده، سیدمحمد (۱۳۸۷). *رسانه‌ها و بازنمایی*، تهران، دفتر مطالعات و توسعه رسانه‌ها.
- مهدیزاده، سیدمحمد (۱۳۸۹). *نظریه‌های رسانه؛ اندیشه‌های رایج و دیدگاه‌های انتقادی*، تهران، همشهری.

- نجاتی، غلامرضا (۱۳۶۵). *جنبش‌های ملی مصر*: از محمدعلی تا جمال عبدالناصر، تهران، شرکت سهامی انتشار.

- ویندال، اس و سیگ نیتز بی (۱۳۷۶). *کاربرد نظریه‌های ارتباطات*، ترجمه علیرضا دهقان، تهران، مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها.

منابع انگلیسی:

-Donsbach, Wolfgang (2008). *The international encyclopedia of communication*, Newyork: Blackwell Publishing.

-Harris, Z. (1952) *Discourse Analysis. In Language*, 28: 1-30.

-Jaafar, Rudy(2004). *An Islamic Revolution in Egypt?*, Al Nakhlah, Article 3.

-Korotayev, V. Andrey and Zinkina, V. Julia (2011). *Egyptian Revolution: A Demographic Structural Analysis*, Middle East Studies Online Journal- ISSN 2109-9618-Issue n 5. Volume 2.

-M.Sharp, Jeremy(2011). *Egypt in Transition*, Congressional Research Service, www.crs.gov.

-McNeely, Darris (2011). *The Power of Social Media*, World News and Prophecy, Vol. 14, No. 2, pp2-4.

-McQuail, D. (2000) *McQuail's Mass Communication Theory*, 4th Edition, Sage.

www.utwente.nl .

-Zuhur, Sherifa(2007). *EGYPT: SECURITY, POLITICAL, AND ISLAMIST CHALLENGES*, <http://www.StrategicStudiesInstitute.army.mil/>.

